

Az anyaszentegyház építése.¹

Alapige : Máté. XVI. 18. v.

Egy pillanatra se állítson meg minket a felolvasott igék értelmének világhatalmi célzattal mondott dogmai magyarázata, amelyen Róma világhatalma épült és áll — nem, ma más egyéb az, ami az igékből lefoglalja minden gondolatunkat s leköti a jobb lelkek minden idegszálát : az új, a szomorú világaktualitás, az igék dogmai magyarázatának fájdalmasan eleven cáfolata, a nagy összeomlásban megingott, recsegő, ropogó anyaszentegyház újraépítésének szomorú szükségessége, nyugalmat űző nagy gondolata.

Mert hajh, lelki életünk legdrágább értékeinek, az emberi élet boldogabb lehetőségeinek egyetlen áldott menedékhelye, szent áziluma, az anyaszentegyház sem maradt sértetlen és érintetlen, mennyire nem maradt az, abban a nagy kataklizmában, amelynek egetverő tüzét sem a dogmákban elhívott „Szent Péter“ utódai, sem az új idők Péterei és Páljai sem tudának megoltani, mert maga az ember, a benne élő, a benne oltalmat és menedéket találó ember veté ereszébe, tűzzel játszadozó gondtalan gyermek módjára, a gyűlölet gyufáját. És most, vétkes tettének riadt ráeszmélésében, kétségbeesett, keservesen feldúlt ábrázattal keresi a hajléktalan ember-sereg a régi menedékhelyet, a békés élet összetört, megégett életformáinak cserépdarabjait bár, az üszkös romok között. Csoda-e hát, ha ez új életformák kínos keresése az új, a réginél nagyobb advent új kátarziszre irányuló szent vágyakozásában, nagy bánatoknak, nehéz vajudó gondoknak sötét sóhajai felhőzik ma az emberi élet szomorú egét?!

„Ah, ez a nemzedék, a mi nemzedékünk, amelynek felnőtt és növekvő gyermekei kétségbeesett kereséssel keresnek valamit az élet sötét útain tapogatózva, egy rendkívüli kornak halálos élményeit hordozva lelkükben és minden idegszálukban“. Idegeit ember-telen harcok, infernalis szenvedések, elviselhetetlen testi nélkülözések, lelkének békéjét olyan sodróan ragadó események dúlták fel, aminőkhöz hasonlóak nem egy generáció, hanem egymást felváltó

¹ Elmondattott Kolozsváron, az 1930 évben tartott Egyházi Főtanács alkalmával.

nemzedékek életében is alig fordulnak elő. Megérte kétezeréves, szentnek hitt ideáljai detronizálását, életeszményeit irtózatos csalódások s mindezek betetőzéséül, nyugodt, békés életsorsát addig soha nem látott egzisztenciális válságok rázkódtatták meg. Nem csoda, ha ennek a nemzedéknek lassúbb életritmusra járó lett egy kor dőlceg, ruganyosjárású férfikora, csendesebb, filozófikusabb hajlamú vidám, nótás ifjúsága s talán még csacsogó gyermekkora is, mintha megfontoltabb beszédűvé vált volna!... Martirjai lettünk a huszadik század példátlan apokalipszisének, amelyben vagyonok, emberek, hitek, eszmények, életformák s mindezeknek őre, forrása, menedékhelye, oltalma, a keresztény anyaszentegyház kétezeréves épülete is úgy pusztultak el, vagy recsegve, ropogva úgy inogtak meg a régi fundamentumon, mint száguldó ciklon nyomán a gyökerét mélyre bocsájtó százados tölgyes. (M. U. L.)

S az élet ez ápokáliptikus harcában, mintha nyilvánvalóvá lett volna a nagy próbatétel, hogy mit építettünk azon a fundamentumon, mely egykor vettetett és amely a Jézus Krisztus. Bizony, bizony, mintha pozdorjának bizonyult volna a kereszténység kétezeréves épülete, ahonnan a nagy világégés idején békés emberi életünk kétezeréves kulturkincseit könnyelműen szórtuk útszélre, zsákmányra éhes útszéli ideálok martalékává. A pozdorja megégett s az anyaszentegyház nagy vihar idején megszűnt az a védő, oltalmazó menedékhely lenni, amelynek az ember addig hitte. Nem nyújtott oltalmat többé az eszményeihez menekülők számára, sebeinkre gyógyírt nem hintett, fel-feltörő jajkiáltásainkra nem válaszolt, életproblémáinkra feleletet nem adott, sőt kitaszította fedele alól az odamenekülő békés szándékú Abeleket is, s nagy kötelességekre hivatkozás hazug jelszavával maga nyomá kezébe a kaini dorongot, amikor imádkozott, áldást mondott s virágot hintett a késre, amely az élet gyógyulni még ma sem akaró, szörnyű sebeit felfakasztotta.

Csoda-e hát, ha az eszményeit veszített, hitében kijátszott, reménységében megcsalt vesztes ember ajakán mind halkabbá válik a békés, munkás, zajtalan élet szoltáros áhitata, ha mindinkább néptelenné válnak a templompadsorok, el-elnémulnak a harangok, düledeznek a meg-megingott templomtornyok s recseg, ropog minden izzében az anyaszentegyház?!

Csoda-e, ha a riadt tömeg a nagy égés kísérteties lángjában sápadt képpel átkozódó ember, többé már nem hiszen, nem bizik, nem szeret, nem áldoz s vértelen ajakán a mindennapi imádság,

a valamit keresés és nem találás szomorú messzibeható átkává válik: „elveszett az Isten“!

Új építésre van szükség, az anyaszentegyház megrongált épületének újjáépítésére! Vétkes bűnösségünk nagy megbánásával seperjük el a hamut és üszköt s a tiz körmünkkel kaparjuk ki azt a régi, a legjobb, a meg nem éghető fundamentumot, amely az Isten és emberszeretet s e fundamentumon építsük fel ismét az ember becsületesebb igazságossággal újraértékelt, emberiesebb érzéssel átérzett földi életének új anyaszentegyházát! És épen mi, haladó időknek haladni szerető gyermekei, a szabadon szárnyaló erdélyi géniusz, Dávid Ferenc szabadságszerető lelkének örökösei és épen mi kezdjük el az új építést, ha kell új stíben, új ornamentikával, új rendszerrel és új berendezéssel, hogy vonzóbb, áldottabb legyen ismét benső világa, mélyebb a hangulata, magávalragadóbb melodiája; hogy oltalma, menedékhelye, anyaszentegyháza legyen ismét minden gyermekének, amely nemcsak kér, de ad is, amelyért érdemes élni, küzdeni és áldozni is, ha kell!

Az anyaszentegyház, az unitárius anyaszentegyházunk építése legyen ma minden gondunk testvéreim, főtanácsosok, palástos és palásttalan szolgálói az egy, igaz Istennek, hozván az építéshez: erősebb és tisztultabb vallásos és egyházas öntudatot és mélyebb hivatásérzést mindennemű szolgálatban.

* * *

Amidőn anyaszentegyházunk bús hétköznapjairól szólok, nem szeretnék hanyatló idők messziségbehaló, tehetetlen jajkiáltása lenni, inkább új idők ébresztő harsonája, új virradatravárón, új célokra való elhívás. . . Vagy mit tudom én, talán a tordautcai kerekkönek új üzenete vagyok, ha már nem is a régi nagy erővel, ha nem is a régi nagy diadallal, de komoly meggondolásra késztetően, a mának nagy feladataira rádöbentő emlékeztetéssel; és ha már nem is hozzád kincses Kolozsvár, benned ma csak egy maroknyi néphez, az én népemhez, az ősi templom jeleni gyülekezetéhez, talán hozzátok véreim, testvéreim, afiai!

Úgy, úgy. . . Igen! Üzenet vagyok a négyszázéves unitárius múltból, a dévai mártíromság szomorú számonkérése, szép múltunk tetemre hívása, hogy pusztulunk, veszünk; vagy talán a házsongárdi temető kertnek halottak napjáról messzi megkésétt, de mára mégis megérkezett bús novemberi üzenete, nagy unitárius aggodalma: „Vigyázzatok, álljatok meg a hitben, legyetek erősek, építsetek az anyaszentegyházát!“

Építétek, — mert ma, amikor körülültek őseitek tanácskozó termében a rátok maradt asztalt, amely rakva volt mindig a múltban is nagy unitárius gondokkal, súlyos aggodalmakkal, ám ezek között is szüntelen szerető elhatározásokkal, szent szándékokkal, önzetlen megváltani akarásokkal is, amelyekből egy négyszázéves unitárius múlt született és táplálkozott, amikor a lenni vagy nem lenni keservesen felvetődött kérdésében a cimenteremben határozatra állunk, őseink köröskörül ránkvetődő, szomoruan számonkérő tekintetében Baltazárként mérettetünk meg valamennyi mind! . . .

Tudja meg hát itt mindenki, hogy ma, amikor nagy idők nagy feladatainak megoldására, unitárius anyaszentegyházunk elhívott vezérei, választottjai, legfőbb kormányzó-testülete, főtanácsa összeül, ez ma nem csupán ünnepi alkalmat és emlékezetes időt jelent, de magasztos történelmi pillanatot, amelynek nagyszerűségét el nem homályosíthatja törpe epigonok apró viaskodása, egyéni érdekek, sértett hiúságok, kicsi bántalmak parányi küzdelmei; de amelynek komoly gondolataiból, nagy elhatározásaiból, szent szándékaiból, keserves vívódásaiból és vajudásaiból — példaszerű önmegtágadások árán is, — de kicsiny anyaszentegyházunk új reneszánsza kell, hogy megszülessék!

Többről legyen hát itt ma szó, minthogy kiéljük egyházi hivatalaink méltóságérzetét, gyakorolhassuk hatalmi jogkörünk kölcsönzött erejét, megszellőztessük vidéki palástjainkat, megcsillogtassuk éles diálektikánkat kicsinyes szóvitáinkban, — a közös családban — egymást szerető testvérszívek összedobbanásának érkezett el az ideje, öntudatra ébredésünk tizenkettedik órája, erőtelenségünk, nagy elhagyatottságunkban, a megsemmisülés elleni öntudatos tiltakozásunk megváltó perce, sülyedés idején az egyházmentés, a felemelkedni akarás eszmélkedése, faji és vallási — ah nekünk kettős mértékben jutott kisebbségi sorsunkban, egymásra utaltságunkban az egyedül önmagunkban rejlő lehetőségek öntudatos, becsületes számbavétele.

Mától fogva hát innen, anyaszentegyházunk szívéből, belőlünk, érzéseinkből, gondolatainkból, nagy elhatározásainkból és minden életmegnyilvánulásunkból, az egyetértésnek, az együttérésnek, a békés szerető testvéri összetartásnak megtartó és megmentő erői kell hogy áramoljanak, mint egészséges szívből a vér az életerekbe!

Ébredjen már tudatára mindenki, vezér és közkatoná, ifjú és öreg, férfi és nő, hogy minket, ezt a nemzedéket, nagy és nehéz

feladat elé állított az élet. Destruktív erővel szemben nekünk kell kitermelnünk azokat a szellemi és anyagi erőket, amelyek elgyöngült unitárius anyaszentegyházunkat alkalmassá tegyék újból nagy és szent hivatásának betöltésére, hogy külső- és belső lelkivilágunk, szomorú életünk, népünk megújításának áldott eszköze lehessen, mert ez a történelmi elhivatása is!

Meg kell értenünk és meg kell értetnünk mindenkivel, hogy anyaszentegyházunk nem őseink múltból reánk hagyott, adósságokkal megterhelt, elzálogosított, eladósított keserves ősi hagyatéka, nem könnyelmű Pató Pálok széthulló dominiuma, amelynek ma már csak kellemetlen, szitokra késztető terheit érezzük csupán, amelyet veszni hagyni, magunktól eldobni, vagy dobra veretni akár mikor lehet a léha utódnak; nem, unitárius anyaszentegyházunk nyomorúságában, gyászában, leveretésében is mindenünk: kultúránk őre, hitünk s lelkünk nyugodalmának menedékhelye, szomorú életünk megenyhítője, bús csüggedéseink egyetlen erőforrása, ifjúságunk eszményadója, elindulásának egyetlen, legbiztosabb útiránya! Sőt ennél is több! Az édes anyánk mindennap értünk mondott imádságának szent áhitattal ránk adott áldásának mennyei melege, csodás mesevilágának, nótázó kedvének, a mi bölcső-dalunknak kiapadhatatlan forrása, szentséges biztosítéka s vigyázzunk, mert a miénk fönmaradásának is ez az egyetlen, hősi lehetősége! Az anyaszentegyház: az ember egész megtisztuló, szüntelen tökéletesedő életének, mindennapi legszebb történetirása.

Rá kell jutnod és meg kell értened drága ifjúságunk, unitárius ifjúság, hogy az anyaszentegyház rád nézve is tápláló édesanyai kebel, amelyen szendérgésed pillanatain, boldog álomlátásaid születnek, amelyből magadba szívod ébredésed idején az életerőt, amelynek életformáló tanítása, életnövesztő tápláléka felejthetlenné válik számodra s elkísér a sirig, mint az édes anyád tejének ize! Tudd meg, hogy te vagy bús hétköznapjának egyetlen vigasza, bizonytalan jövője, fáradt reményeinek meg-megcsillanó fénye! Tolongva kell keresned sugallatát, tágranyilt, csodálkozó gyermekszemekkel hallgatnod² mesemondó tanításait, jövőd bizonytalanságába vidd magaddal hitét, biztató üzenetét, a tülekedő harcba szelid türelmét, alázatát, zsoltáros áhitatát. Benne, belőle élsz és táplálkozol, élj hát érte is szeresd, tiszteld, mint az édes anyádat és apádat, hogy megmaradj itt ezen a földön s hosszúéletű légy és jól legyen dolgod!!!...

És meg kell értenie minden unitárius apának és anyának,

hogy gyermekeink boldog, gondtalan világa, ifjúságunk tiszta, eszményies elindulása, vágyai, álmai, célkitűzései, a férfikor kitartó, csüggedetlen, becsületes küzdelme s öreg korunknak kibékült megnyugvásai, szent látomásai, az emberi élet minden lelki szépsége és gyönyörűsége mind, mind, a mi anyaszentegyházunk irányításából, tanításából és áldásából valók! Közös áldások forrása ő, közös örökségünk, közös táplálék, közös jog, mindannyiunk boldogsága és menekvése; — legyen már végre közös kötelesség, közös áldozat is, mindannyiunk szivbeli ügye, élete, közös becsülete!!!

Föl a szivekkel már valahára! Hogy a mélyebb és öntudatosabb egyházi és vallásos életünk újraébredésében közös érdekünké vált unitárius anyaszentegyházunkat, mindnyájunk összetett erejével, az újjászületés és fejlődés ragyogó útján mindig előbbre és mindig magasabbra emelhessük!!

* * *

Ez újjászületés és újjászületés nagy munkájában, az öntudatosabb vallásos és egyházas érzés mellett, mélyebb hivatásérzésre is szükség van anyaszentegyházunkban minden szolgálatban. És első-sorban magának az anyaszentegyháznak szolgálatában, mert az anyaszentegyház maga is szolgálat, magasabb mennyei ideálok, az Istenországa megvalósításának bennünk a fiakban szétoztott, az anyaszentegyházban sűrített erejű földi szolgálata, amely szolgálatnak mélyebb hivatásszerű megérzése idején volt az anyaszentegyház is nagy, boldog és dicsőített és amely hivatásról való megelégedés mindig az egyház süllyedésével és pusztulásával járt. Az ő magasabb eszményei és ideáljai fölmutatásában, az emberi élet minden mellékcélok nélküli, önzetlen szolgálatának nagy elhivatását megérző egyház szült mindig tüzes lelkű prófétákat, igényelt szelid és alázatos apostolokat, hithősöket és martirokat; ez volt az, amelyben és amelyért érdemes volt élni, áldozni és meghalni is, ha kellett!

Az egyház e magasabb mennyei hivatásának új, tisztultabb, mélyebb megérzésére van ma szükség újra. Hogy ne legyen az egyház egyének és fajok, osztály- és politikai harcok meg-megfelelkező kicsinyes eszköze, hanem felülemelkedve a föld, az ember pokoli harcaival, benső hangulatával, tiszta áhitatával legyen ma újra életformáló erő, fáradt emberi lelkek új pihentető álmadója, összetört hitek új életfelfogása, sírók megvigasztalója, békétlen lázadók megbékéltetője, az ember szebb életlehetőségeinek áldott, egyedüli

menedékhelye, mert ez a magasabb elhivatása, amelyre született atyáinkban, bennem, benned, mindannyiunkban afiai! És legyen az egyház megnemesedett, tisztultabb, magasságok felé szüntelen törekvő stílus a mának művészetében, megváltó érzéseket teremtő hangulat, karácsonyji melódia a zenében, eszményei felgyújtott, örök mécsvilágában, soha ki nem alvó, nagy tettek tüzeit szító, felfokozott líra a költészetben, erkölcsével, a tisztább emberi életet szolgáló tanításával, támasz- és talpkő egy emberiesebb, megértőbb, az ember életértékét becsületesebb igazsággal mérő és értékelő társadalom életében!!

Oh, mélyebb, mélyebb megérzését az egyház nagy elhivatásának az emberi élet szolgálatában. És épen szomorú adventek, új életformák keserves keresése idején, hogy legyen az egyház újból irányító ereje az élet jobb lehetőségeinek, magasba csapó oltártűz, amelyet meg nem látnunk nem lehet, amelynek hatása alól ki nem vonhatjuk magunkat, amely mellé le kell telepednünk és ahol fölmelegedünk, amelyet szeretünk, áldunk, amelyért imádkozunk, élünk és áldozunk is, ha kell!!!

Az anyaszentegyháznak a magasabb hivatása igaz megélésében kezdettől fogva szüksége volt próféták és apostolok, hivatásból elszegődött szolgák becsületos szolgálatára. Kétezeréves épületének máltérébe apostolok, martirok, hősök, Péterek és Pálok, minden idők névtelen millióinak könnye, verejtéke, vére vegyült. És ez ma sem lehet másképp, ha más formában is!

Mélyebb, mélyebb hivatásérzést ma is a szolgák mindennapi szolgálatába, a palástosokéban és a palásttalanokéban egyaránt.

Megérzését annak, hogy a fehér misemondóing, vagy a fekete palást nem csupán nagyobb társadalmi megtiszteltetésre emlékeztető és különösebb kiváltságokra alkalmat adó külső jel, nem csupán könnyebb kenyérkereseti lehetőség, nem kényelmesebb megélhetési mód, nem megfizethető, a nap multát alig váró unott, robotos napszámos munka, nem állás, nem hivatal, — több mindennél — hivatás, lelkek szolgálatának mennyei hivatása, amely elveszti minden értékét és minden szépségét, mihelyt kenyérkérdéssé, megélhetési lehetőséggé alacsonyul csupán. A mi hivatásunk — az anyaszentegyház magasabb ideáljainak hűséges, a becsületos önmegtagadásig fokozott szolgálata, saját szivünk megjavításán keresztül, a világ megjavítása.

Akik e hivatásérzessel szegődtünk az anyaszentegyház szolgálatába, akik az örökkévaló egy igaz Isten nagy tényeit megláttatni

vagyunk elhíva, hogy boldoggá tegyük a nemlátókat a hitben, azoknak nem volna szabad naponként könnyen megfeledező, profán kiszólású, hitet romboló, üreslelkű, cinikus tagadókká válnunk!

Akik a szeretet evangéliumát szóljuk, nem állhatunk s nem állhattunk volna a múltban sem egyik kezünkben evangéliummal, a másikban gyilkoló fegyverrel a gyűlölet szolgálatában. Akik a megbocsájtás krisztusi erényét magyarázzuk, nem vivhatjuk végetérni nem akaró, megbocsájtani nem tudó, békét zavaró kicsinyes harcainkat a gyülekezetben egymás között. Akik az önmegtagadás, az eszmények önzetlen szolgálatát prédikáljuk szószerékek magaslatain, tanári és tanítói katedráinkon, azoknak tudnunk kellene kinn, az élet pusztaságain is, a hivatásérzet tisztultabb magaslatain, krisztusi választ adni a kísértő csábító szavára: „Csak az Istennek szolgálj!”

Oh mélyebb, mélyebb megézését ma a mi nagy elhivatásunknak az anyaszentegyház szolgálatában, mert a kenyér, az egymással szembeni érvényesülések áldatlan, gyülekezeti békét is megzavaró kiméletlen harcát folytató, a magasabb eszmények szolgálatáról megfeledező méltatlan szolgálata; a papban minden más egyebet, csak Isten szelid, alázatos, türelmes, krisztusi lekületű szolgálait nem láthatók serege ellenünk kiálthat, ha máris nem kiáltoz!

Ám nemcsak a királyi papság, mélyebb hivatásérzést a szent nép szolgálatában is! Ne jelentsen már többé az anyaszentegyház világi szolgálata sem beleszületést valamely hitformába, ne avútruhaként könnyen változtatható, divatos hóbortnak hódoló, sekélyes vizü meggyőződést csupán, de martirjaink önzetlen áldozataival megszentelt, a magunk keserves lelki vivódásai és tusakodásai árán is megszerzett, sziklaszilárd hitet, boldog megvilágosodást! Ne legyen az csupán ünnepi és vasárnapi vallásosság, unott alkalom egyházpolitikai jogok és méltóságok időnkénti kiélésére és gyakorlására, de szüntelen mindennapi megélni akarása azoknak az unitárius hit- és életeszményeknek, amelyeket anyaszentegyházunk hitében és tanításaiban felmutat és amelyeknek megközelítését megvárja minden gyermekétől!

Az anyaszentegyház megtisztelő kiválasztása, kölcsönzött hatalma, címe, méltósága, nem csupán öntelt, üres megérezésekre adott alkalom, széles mosolyra gerjesztő pakfong önérzet; nem magaslát, ahonnan megérezett alázat nélkül pillanatokra alábocsájtkozhatunk, nem, — mélyen átérzendő hivatás az, amely nemcsak akkor és addig viselendő, amíg könnyű medáliaként megfeszített

mellünk diszítésére szolgál, de amely épen akkor ölelendő a szívünkre, amikor kettőzött kötelességekre, megnövekedett terhekre is emlékeztet!!!

Az apostol szerint: „Miképpen egy testben sok tagunk van, azonképpen sokan egy test vagyunk a Krisztusban, egyenként pedig egymásnak tagjai“.

Megérzi-e ma hivatását anyaszentegyházunk drága testének minden tagja? „Az írásmagyarázó, hogy azt a hitnek szabálya szerint teljesítse, a szolgálta a szolgálatban, a tanító a tanításban, az intő az intésben, az adakozó az adakozásban, az előljáró a szorgalmatosságban?“ Megérezzük-e mind társtalan voltunk egymásrautaltságában, az egymást szerető, egymást megbecsülő, az együttérező, egyetakaró, mindig csak építő szent szándék szolgálatának nagy elhivatását?

Érzed-e anyaszentegyházunk szive, hogy ma belőled kell áramoljon elernyedte erekbe az élet meleg árama, a felfrissítő, új életadó meleg vér? És tudjuk-e mi erek a végeken, hogy bosszútlan nem várhatjuk a végleteket a szív ellen, a részek kiéhezhető bibliai sztrájkját?!

Meg kell érezned ma inkább, mint valaha, nagy elhivatásod anyaszentegyházunk szive, központja, hogy tűzhelynek kell lenned, ahol nagy idők nagy harcait nem törpe epigonok kicsinyes küzdelmei magyarázzák, ahol nem vélt sérelmek, apró megbántódások, sértett önérzetek széthúzó, külön-külön telepedett pislákoló pásztortüzei égnek, amelynél kiki a maga kicsiny világának apró leveskét főzögeti; de ahol összefogott lelkek tiszta szándékaiból, nagy veszedelmek idején kigyúl a lármafa, hogy a Székelykő ormáról visszavert fényére, mentésre siessen az anyaszentegyházunk minden hű fia, összedobbanjanak az unitárius szivek a Nyárad-, Nyikó- és Homoródméntén s mélyebbről szálljon a megtartásért mondott könyörgés: a Maros, Küküllő s kanyargó Olt füzes partjain!

Légy tűzhely, ahonnan testvéri lelkek összerakott parazsából, múltunk közmondásos nagy erényéből, az unitárius összetartásból, magasra csapkodó lángok fároszként világítsák meg drága anyaszentegyházunk ma nagy gondoktól összekúszált szomorú útvesztőjét; ahova nem fázósan dideregni, ahova nem elkedvetlenedni, szent szándékainkban letörni járunk; de amely mellé boldog örömmel, a hazatért gyermek szent gyönyörűségével telepedünk le, ahol erőre kapunk, megszentelődünk, átforrásodunk, áttüzesedünk, hogy minden idegszálunk megfeszítéséig hűséggel és lángolón harcoljunk

veled, rajtad keresztül, unitárius eszményeink, négyszázéves örökségünk tökéletes biztosításáig! Oh mélyebb, erősebb hivatásérzést anyaszentegyházunk mindennemű szolgálatában!!...

Üzenet vagyok a négyszázéves unitárius múltból, a dévai martiromság számonkérése, a házsongárdi temetőkert nagy, borongó unitárius aggodalma: „Építsétek az anyaszentegyházat!“ És ha kemény voltam a munkára szólításban, bocsájtassék meg nekem sok, mert igen szerettem. Föl a munkára hát a legtisztább szándékkal, hozván magunkkal és felébresztvén a lelkekbe az öntudatosabb unitárius, vallásos és egyházas s a mélyebb hivatásérzést minden szolgálatban, mert ez az a sziklakő, amelyen építeni lehet és kell és amelyen nem vehet diadalt az élet infernális harcainak pokoli ereje sem!... Ámen.

Taar Géza.

Kovácsi Antal.¹

(Folytatás és vége.)

Tanítók, papok, tanárok anyagi helyzete. Kovácsi életének utolsó tizedében behatóan és nagy gyakorlati érzékkel foglalkozott a *tanítók, papok, tanárok anyagi helyzetének* kérdésével. Mindannyiszor felemelte szavát érdekükben. Megszégyenítőnek és lehetetlennek mondja, hogy „a tanítók a hivatali hierarchia létrájának még a szolgálkénál is alsóbb fokára állittassanak“.² És csodálja s méltányolja türelmüket, hogy kérésük még nincs a törvényhozás előtt. A következő évi jelentés ismertetésénél örömmel látja, hogy a miniszter is szerény, de tisztességes megélhetést biztosító fizetést akar adni a tanítóknak. „Én részemről nemcsak azt tartom szükségesnek, hogy a kormány a felekezeteket kényszerítse, hogy tanítóknak akkora fizetést adjanak, mint az állam, hanem azt is, hogy az állam is emelje tanítói fizetését“.³ Szégyen tölti el a lelkét, mikor látja, hogy a néptanítók „mondhatni egyenrangúak a szegődményes szolgálkakkal“. A nyugdíjtörvény nem méltányos, nem igazságos. Az állam más tisztviselőinek nyugdíja az állam terhe. A tanítók, az államnak legmostohábban javadalmazott hasznos szolgálói, 40 évi szolgálat alatt magok és a fenntartó intézetek, önönmaguk teremtik meg nyugdíjaikat. Aztán a törvény hibás számításon alapszik s azért a tanító és fenntartó szükség nélkül terhelhetnek.

Ezért szükséges a törvény revíziója, melynél legyen irányelv: a tanítókat teljesen felmenteni a fizetés alól, a fenntartók kevesebb befizetését fenntartani, de csak addig, míg az ügy „egyptomi bujdosása“ alatt a tanítók jobb sorsa biztosítva van.

Ebben a kérdésben azonban kezdetben nem ez volt az álláspontja. Mikor a 70-es évek elején a tanítók nyugdíja első ízben kezdette a közvéleményt foglalkoztatni s az állam által létesítendő

¹ Megelőző közlemények a K. M. 1930. évf. 3–6. sz.-ban.

² Család és Iskola, 1889.

³ U. o. 1890.